

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 2, p. 951-976, February 2013

**CUMHURİYETİN İLANINDAN GÜNÜMÜZE KADAR
TÜRKİYE'DE YAYINLANAN ARMONİ KİTAPLARINDAKİ
TERMİNOLOJİNİN DEĞİŞİM VE GELİŞİMİ**

*CHANGE AND IMPROVEMENT OF TERMINOLOGY OF THE HARMONY
BOOKS PUBLISHED IN TURKEY FROM THE PROCLAMATION OF THE
REPUBLIC TO THE PRESENT*

Yrd. Doç. Dr. Gökhan YALÇIN

Kırıkkale Üniversitesi, GSF, Müzik Bölümü, Müzik Bilimleri Anabilim Dalı

Abstract

The aim of this study is determined as the music terms used in the Harmony books published in Turkey from the proclamation of the republic to the present which are suffered changes, which are forgotten and which adopted and are entered into the terminology of Turkish music, in other words, to reveal the change and improvement of the terminology used in the books as mentioned. For this purpose, harmony books published so far been achieved since 1926 and determined the frequently used main terms of harmony subject. These terms are ranked according to the years and the percentage of usage, which terms are suffered a change, which are adopted and tried to determine what terms are used today.

The research is a descriptive study of the data created with document review. The data of the study are obtained the terms used in the books of

harmony from the translation of Korsakoff (Ottoman Turkish) in 1926 published up to the present day (N=22). The terms primarily how written in the source of their language and then what converted to the Turkish term are determined. The terms determined are ranked according to the years of use and are presented in graphics. Secondly, the terms are scanned from the written sources as music dictionaries and music encyclopedias published in the same years, what are the reflections to the harmony books are researched and the findings are interpreted.

According to the findings, most of the terms were suffered a change, the terms most commonly used in present are same as the terms are accepted in the first 20 years (1926-1948), a lot of terms which are tried to translate into Turkish were not used, are begin to forgotten, a part of them are completely forgotten, are seen. The terms examined in harmony books are classified as:

1. Translated into Turkish translation terms (tam, kırık, akora yabancı sesler, geçit, gecikme, kaçak, işleme etc.)
2. The terms of foreign origin are written as they read in Turkish (armoni, akor, tonik, dominant, sudominant, sansıbl, kadans, plagal, otantik, pedal etc.).

Key Words: Terminology, Turkish music terminology, harmony

Öz

Bu çalışmanın amacı, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye’de yayınlanan Armoni kitaplarında kullanılan müzik terimlerinin hangi değişimlere uğradığı, hangilerinin unutulduğu, hangilerinin benimsenerek Türkçe müzik terminolojisine girdiği başka bir deyişle söz konusu kitaplardaki terminolojinin değişim ve gelişimini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu amaçla 1926 yılından günümüze kadar yayınlanmış armoni kitaplarına ulaşılmış ve sıklıkla kullanılan, armoni konusunun ana terimleri belirlenmiştir. Bu terimler yıllarına ve kullanılma yüzdelerine göre sıralanmış, hangi terimlerin değişime uğradığı, hangilerinin benimsendiği ve günümüzde hangi terimlerin kullanıldığının belirlenmesine çalışılmıştır.

Araştırma, verilerin doküman incelemesi ile oluşturulduğu betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın verileri, 1926 yılında yayınlanan Korsakoff çevirisinden (Osmanlı Türkçesi) günümüze kadar yayınlanmış armoni kitaplarında kullanılan terimlerden elde edilmiştir (N:22). Terimlerin öncelikli olarak kaynağı olan dilde nasıl yazıldığı ve daha sonra da Türkçe terim olarak ne şekilde çevrildiği belirlenmiştir. Belirlenen terimler kullanıldığı yıllara göre sıralanmış ve grafikler halinde sunulmuştur. İkinci olarak terimler aynı yıllarda yayınlanan müzik sözlükleri ve müzik ansiklopedileri gibi yazılı kaynaklardan taranmış, armoni kitaplarına yansımalarının neler olduğu araştırılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre terimlerin bir çoğunun değişime uğradığı, günümüzde en çok kullanılan terimlerin ilk 20 yıllık dilimlerde (1926-1948) kabul edilen terimler ile aynı olduğu, Türkçeleştirilmesine çalışılan bir çok terimin kullanılmadığı, unutulmaya başladığı, bir kısmının da tamamen unutulduğu görülmüştür. Armoni kitaplarında incelen terimler şu şekilde sınıflandırılmıştır;

1. Türkçeleştirilen çeviri terimler (tam, kırık, akora yabancı sesler, geçit, gecikme, kaçak, işleme gibi),
2. Türkçede okunduğu şekliyle yazılan, yabancı kökenli terimler (armoni, akor, tonik, dominant, sudominant, sansibl, kadans, plagal, otantik, pedal gibi).

Anahtar Kelimeler: Terminoloji, Türkçe müzik terminolojisi, armoni.

GİRİŞ

20. yüzyılın ilk çeyreğinden 21. Yüzyılın ilk çeyreğine girerken Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar birçok alanda olduğu gibi bilim ve sanat alanında da değişim ve gelişim yaşanmıştır. Bu değişim ve gelişimin Türk ve Batı müziği yazılı kaynaklarındaki terminolojinin değişimine ve gelişimine de etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Doğaldır ki, farklı kültürel değerlerden kaynaklanan müziklerin, farklı kültürel değerlerde ve dillerde algılanması veya anlatılması, o topluma uygun bir terminolojinin oluşması zordur ve uzun bir süreç gerektirebilir. Türkçe Batı müziği terminolojisinin oluşmasında da bu sürecin yaşandığı bilinmektedir. Bu süreçte, çevirisi yapılan her terimin kabul edilmesi, benimsenmesi terimden terime farklılık gösterebilir. Kimi terimler kaynağı olan toplumların dilinde gelişir ve uluslar arası bir terim olarak karşımıza çıkar ya da kimi terimler diğer toplumların dilinde tamamen değişebilir, hatta bambaşka bir anlam kazanabilirler. Kimi zaman da uzmanlar tarafından terminoloji çalışmaları yapılır ve toplumların yeni terimleri kabullenme sürecinin kısalması beklenir. Türkçe Batı müziği terminolojisinin, Türk müziği terminolojisinin oluşumunda da bu süreçlerin yaşandığı bilinmektedir. Türkçe Batı müziği terminolojisinin değişimi, gelişimi Türk müziği terminolojisini de etkileyeceği, Türk müziğinin terim ihtiyaçlarını karşılaması bakımından da bu sürecin önemli olduğu söylenebilir.

Türkçe Batı müziği terminolojisinin tarihi süreci incelendiğinde ilk denemelerin müzik terimleri üzerine yazılmış en önemli eserlerden birisi olan, Kazım Uz tarafından 1894 yılında basılan “Ta’lim’i Musiki Yahud Musiki Istılahatı” adlı eseri olduğu görülür. Bu eser divan müziğinin basılan ilk sözlüğüdür ve az da olsa Batı müziği konusunda terimler içerir (Oransay, 1964). Türkçe müzik terminolojisi

üzerine ilk sistematik çalışmalar ise Rauf Yekta, Hüseyin Saadettin Arel ve Suphi Ezgi ile başlamıştır (Gedikli, 1983). H. Sadettin Arel 1948 yılında yayınlanan “musiki mecmuası” adlı dergide yer alan musiki terimleri yazısında “musiki terimlerinin tespiti konusu şu son elli yıl içinde epeyce dalgalı bir macera geçirmiştir” diyerek terimler üzerine çalışmaların 1900 yılına dayandığını belirtmektedir. Bu zaman dilimi içinde tespit edilen terimleri de üç kısımda ele almış ve açıklamıştır; 1) Türkçe kökenli terimler 2) Arapça ve Farsça terimler 3) Eski kitaplarda bulunmayan ve yeni ihtiyaçlar için türetilmesi gereken terimler (Arel, 1948:3). Müzik terimlerinin Türkçeleştirilmesi konusunda Mahmut Ragıp Gazimihal ve Ahmed Adnan Saygun da kapsamlı ve sistematik çalışmalar yapmışlardır. Özellikle 1954 yılında Ahmed Adnan Saygun, sabırlı ve titiz bir çalışma ile bazı müzik terimlerini "Türk Dil Kurumu"na (TDK) sunmuş ve TDK tarafından yayınlanmıştır (Gedikli, 1983:149-161). Gültekin Oransay¹ da terimler üzerine sistematik çalışmalar yapan müzik bilimcisidir. İlk çalışmalarından birisi “müzik-musiki” terimi yerine “küğ” terimini kullanmak olmuştur. Bozkaya’ya göre (1988:39) Gültekin Oransay, özellikle 1962’li yıllarda terminoloji çalışmalarına ağırlık vermiş ve ilk eseri de 1964 yılında Kazım Uz’un 1894’de yayınladığı eserini genişleterek tekrar yayınladığı “musiki ıstılahatı” olmuştur. Gültekin Oransay, basılan her kitabında Türkçe müzik terimleri kullanmış ve kitaplarının sonunda bu terimleri içeren sözlük bölümleri düzenlemiştir (Bozkaya, 1988:40). Kemal İlerici, Faruk Yener, Muammer Sun gibi birçok kuramcı, müzik bilimci, yazar da terminoloji çalışmalarına destek vermişlerdir. Tüm bu müzik terminolojisi çalışmalarının ışığında günümüze kadar bu terimlerden yararlanan çeşitli müzik kitapları (müzik sözlükleri, müzik ansiklopedileri, müzik teorisi, armoni kitapları vb.) basılmıştır.

Kısaca, Türkçe müzik terminolojisi çalışmalarının en güzel örneklerini, kullanılan terimlerin değişim ve gelişim çizgisini başka bir deyişle, hangi terimlerin kabul edildiği, benimsendiği ya da unutulduğunu, yayınlanan Türk ve Batı müziği yazılı kaynaklarında görebiliyoruz. Bu kaynakların incelenerek zaman içerisinde kabul gören terimlerin ortaya konulması; oluşabilecek kavram karmaşasını ortadan kaldırmak, yeni yazılı kaynaklara yardımcı olmak ve Türkçe müzik terminolojisinin doğru şekilde oluşması, gelişmesi için terminoloji üzerine yapılacak her türlü çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Çalışmanın problem cümlesi, “Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye’de yayınlanan armoni kitaplarındaki müzik terimlerinin değişim ve gelişimi nasıl olmuştur?” olarak belirlenmiştir. Alt problemler;

¹Gültekin Oransay, Türkiye’de ilk akademik müzik bilimci olma özelliğini taşımaktadır (Bozkaya, 1988:32).

1. İtalyanca, “Armonia”; Fransızca, “Harmonie”; İngilizce, “Harmony”; Almanca, “Die Harmonie” olarak kullanılan terim Türkçe müzik terminolojisinde ne şekilde kullanılmıştır?

2. İtalyanca, “accordo”; Fransızca, “accord”; İngilizce, “chord”; Almanca, “Akkord” olarak kullanılan terim, türleri ve bağlanış terimleri Türkçe müzik terminolojisinde ne şekilde kullanılmıştır?

3. İtalyanca, “cadenza”; Fransızca, “cadence”; İngilizce, “cadence”; Almanca, “kadenz” olarak kullanılan terim ve türleri Türkçe müzik terminolojisinde ne şekilde kullanılmıştır?

4. Fransızca, “ornements melodiques”; Almanca, “harmoniefremde” olarak kullanılan terim ve türleri Türkçe müzik terminolojisinde ne şekilde kullanılmıştır?

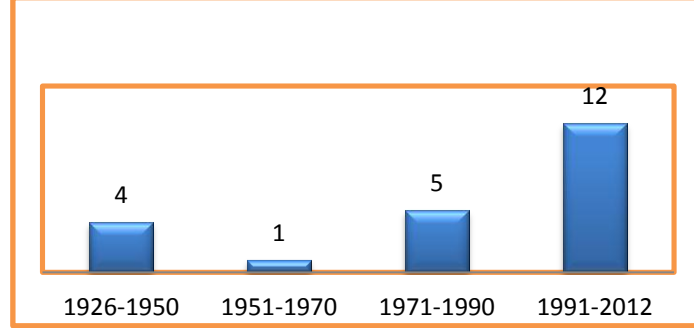
Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yayınlanan Armoni kitaplarında kullanılan terimlerin hangi değişimlere uğradığı, hangilerinin unutulduğu, hangilerinin benimsenerek Türkçe müzik terminolojisine girdiği başka bir deyişle söz konusu kitaplardaki terminolojinin değişim ve gelişimini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu amaçla 1926 yılından günümüze kadar yayınlanmış armoni kitaplarına ulaşılmış ve sıklıkla kullanılan, armoni konusunun ana terimleri belirlenmiştir. Bu terimler yıllarına ve kullanılma yüzdelerine göre sıralanmış, hangi terimlerin değişime uğradığı, hangilerinin benimsendiği ve günümüzde hangi terimlerin kullanıldığının belirlenmesine çalışılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, verilerin doküman incelemesi ile oluşturulduğu betimsel bir çalışmadır. Bilindiği gibi doküman incelemesi veya analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008:187). Çalışmanın verileri, 1926 yılında yayınlanan Korsakoff çevirisinden (Osmanlı Türkçesi) günümüze kadar yayınlanmış armoni kitaplarında kullanılan terimlerden elde edilmiştir (N:22). Bu terimlerin öncelikli olarak kaynağı olan yabancı kaynaklarda neler olduğu ve daha sonra da Türkçe terim olarak çevirilerinin neler olduğu belirlenmiştir. Belirlenen terimler kullanıldığı yıllara göre sıralanmış ve grafikler halinde sunulmuştur. İkinci olarak terimler müzik sözlükleri ve müzik ansiklopedileri gibi yazılı kaynaklardan taranmış, armoni kitaplarına yansımalarının neler olduğu araştırılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Grafik 1. Araştırmada Kullanılan Armoni İçerikli Kitapların Yıllara Göre Dağılımı

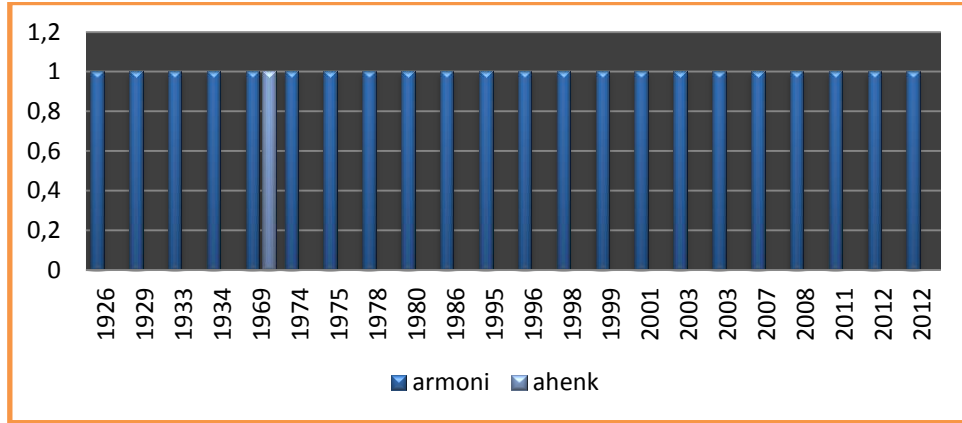

Grafik 1’de görüldüğü gibi 1926-1950 yılları arasında 4, 1951-1970 yılları arasında 1, 1971-1990 yılları arasında 5 ve 1991-2012 yılları arasında 12 armoni içerikli kitap yayınlanmıştır. Toplam armoni kitaplarının yarısından fazlasının son 20 yıllık dilimde yayınlandığı görülmektedir. Örnekleme oluşturan kitapların tamamı Tonal Armoni (Klasik Armoni) üzerine yazılmıştır ve toplam kitapların 6’sı çeviridir.

BULGULAR VE YORUMLAR

1. İtalyanca, “Armonia”; Fransızca, “Harmonie”; İngilizce, “Harmony”; Almanca, “Die Harmonie” Olarak Kullanılan Terimin Türkçe Müzik Terminolojisinde Kullanılışına İlişkin Bulgular

Grafik 2. “Armoni-ahenk²” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

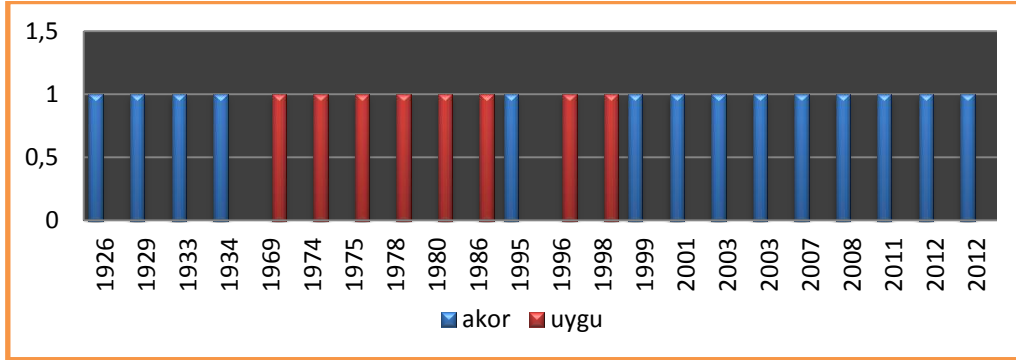
Grafik 2’de İtalyanca, “Armonia”; Fransızca, “Harmonie”; İngilizce, “Harmony”; Almanca, “Die Harmonie” olarak kullanılan terimin 1926’dan günümüze kadar Türkçe karşılığı olarak “armoni” teriminin kullanıldığı görülmektedir. Yazarlardan bir tanesinin “armoni” teriminin yanı sıra “ahenk” terimine de yer verdiği görülmüştür (Arel, 1969:15).

²akorlar ile sağlanan dikey çokseslilik ve akor bağlantılarından oluşan bir bilim dalıdır (Bakihanova, 2003:5)

Türkçe Müzik terimlerini içeren sözlükler incelendiğinde de benzer terimler kullanılmıştır. Kazım Uz'un 1894 yılında yayınladığı, müzik terimlerine ve anlamlarına yer verdiği "Ta'lim'i Musiki Yahud Musiki Istılahatı" adlı kitapçığında, "ahenk" terimine yer verdiği görülmüştür (Kazım, 1894:10). Faruk Yener tarafından 1944 yılında yayınlanan "Musiki Lugatı" adlı kitabında (Yener, 1944:37) ve H. Sadettin Arel'in "Musiki Mecmuası"nda yayınladığı müzik terimlerinde (Arel, 1948) Harmonie (Armonie) teriminin Türkçe karşılığı olarak "ahenk" terimi kullanılmıştır. A. Adnan Saygun'un hazırladığı ve Türk Dil Kurumu tarafından 1958'de yayınlanan müzik terimlerinde "harmonie" terimi "armoni" olarak verilmiştir. Mahmut R. Gazimihal "Musiki Sözlüğü" adlı kitabında (Gazimihal 1961:18) ve Ahmet Say'ın 1992 yılında yayınladığı "Müzik Ansiklopedisi"nde de "armoni" teriminin kullanıldığı görülmüştür. Tüm yazılı kaynaklar karşılaştırıldığında "ahenk" teriminin Türkçe terminolojiye kazandırılması için çalışmalar yapılmasına karşın, yabancı kaynaklı "harmonie" teriminin Türkçe terminolojiye "armoni" olarak girdiğini ve kabul edildiğini söyleyebiliriz.

2. İtalyanca, "accordo"; Fransızca, "accord"; İngilizce, "chord"; Almanca, "Akkord" Olarak Kullanılan Terim, Türleri ve Bağlanış Terimlerinin Türkçe Müzik Terminolojisinde Kullanılışına İlişkin Bulgular

Grafik 3. "Akor- Uygu³" Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

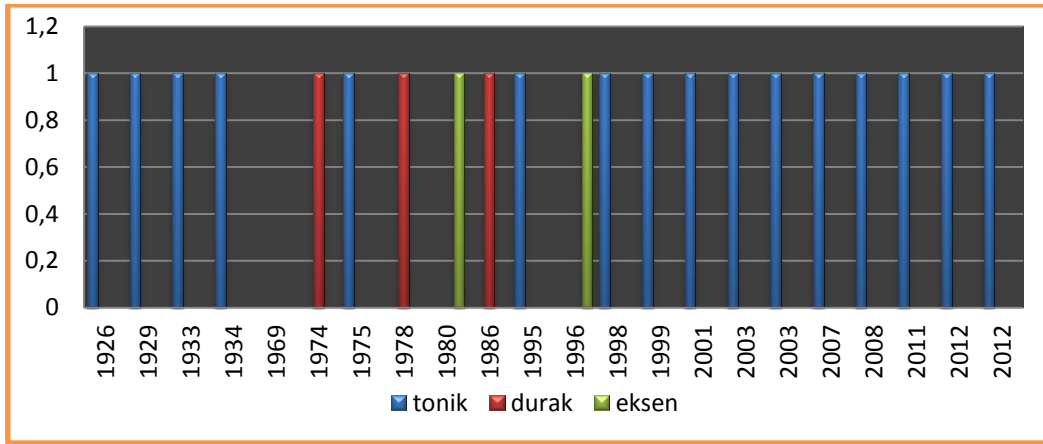
Grafik 3'de 1926 ila 1934 yılları arasında "akor" teriminin kullanılmasının yanı sıra 1974-1998 yılları arasında ise Türkçe karşılığı olan "uygu" teriminin kullanıldığı görülmektedir. 1999 yılı itibariyle de armoni kitaplarının tamamında akor teriminin tekrar kullanıldığı, bazı yazarların ise dipnot olarak Türkçe kitaplarda "uygu" ya da "düzen" terimlerinin de kullanıldığını belirttikleri görülmüştür.

"Akor" terimine Türkçe müzik terimlerini içeren sözlüklerde de yer verildiği bilinmektedir. "Ta'lim'i Musiki Yahud Musiki Istılahatı" adlı yazılı kaynakta, "akord"

³ Herhangi bir ses üzerinde oluşan üç sesli, dört sesli, beş ve daha çok sesli olabilen dikey bütünlüktür (Bakihanova, 2003:5).

terimine yer verilmiş ve Fransız kaynaklı bir terim olup “ahenk” anlamına geldiği belirtilmiştir (Kazım, 1894:8). “Musiki Lugatı” adlı sözlükte “accord” terimine yer verilmiş ve “Türkçede söylendiği şekilde” karşılığını “akor” olarak kullanılmıştır (Yener, 1944:9). Musiki Mecmuasında ise “uygu” teriminin H. Sadettin Arel tarafından bulunduğu ve bizzat kendisinin kullandığı belirtilmektedir (Arel, 1948:3-6). A. Adnan Saygun tarafından Türk Dil Kurumu’na sunulan ve kabul edilen terimler içerisinde “akor” yerine “düzen” terimi kullanılmaktadır (TDK, 1958). Mahmut R. Gazimihal, 1961 yılında yayınladığı “musiki sözlüğü” adlı kitabında “akor” teriminin yanı sıra “düzen” terimine yer vermiş ve “son yıllarda konservatuvar öğretiminde “düzen” denilmesi bizde tercih edilir olmuştur” diyerek Türkçe terime “haklı olarak” yer verildiğini belirtmiştir (Gazimihal, 1961:4-72). “Ahmet Say-Müzik Ansiklopedisi”nde ise “düzen” ve “uygu” terimlerine yer verilmemiştir. Türkçe müzik terimleri çalışmalarının armoni kitaplarına yansımalarına bakacak olursak, 1894 yılından 1948 yılına kadar “akor” teriminin kullanıldığı 1948-1954-1961 yılları arasında “uygu” ve “düzen” terimlerinin Türkçe terminolojiye girmesi için çalışmalar yapıldığı fakat 1974 yılından 1999 yılına kadar “uygu” teriminin kabul edilip, kullanılmasına rağmen 1999 yılından itibaren bu terimlerin de kullanılmadığı hatta kaybolmaya yüz tuttuğu, yerini tekrar “akor” terimine bıraktığı görülmektedir.

Grafik 4. “Tonik-durak-eksen”⁴ Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 4’de Fransızca “tonique”, İngilizce “tonic”, Almanca “tonika” olarak kullanılan terimin karşılığının Türkçe terminolojide “tonik”, “durak” ve “eksen” olarak kullanıldığı görülmektedir. 1926 ila 1934 yılları arasında “tonik”, 1974 ila 1988 yılları arasında “durak” ile “eksen” ve 1999 yılından günümüze kadar ise tekrar “tonik” teriminin kullanıldığı görülmektedir.

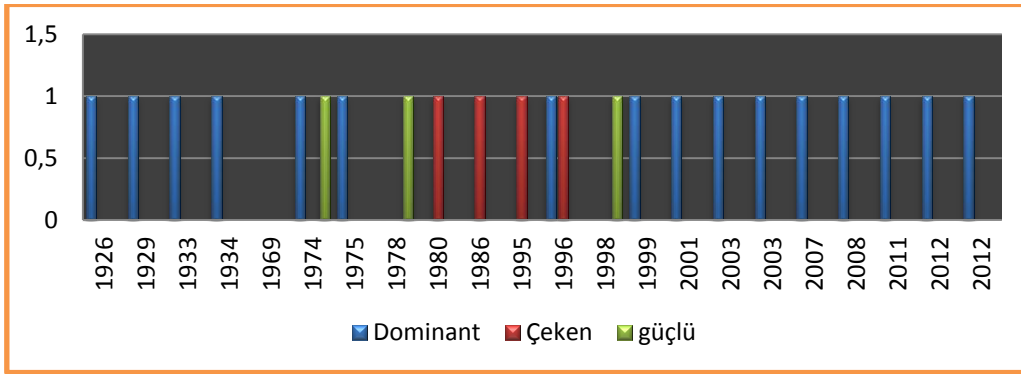
“Tonik” terimi yerine Türkçe karşılığı olan “durak” terimini ilk kez H. Sadettin Arel bulmuş ve “Musiki Mecmuası”nda yayınlamıştır (Arel, 1948:3-6). Eksen

⁴ Tonal dizilerin birinci sesi üzerine kurulan akora denir.

terimini ise A. Adnan Saygun bulmuş ve Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmıştır (TDK, 1954). Gazimihal (1961:252), "Musıki Sözlüğü"nde tonik karşılığı olarak "durak" ve "eksen ses" terimlerini kullanmaktadır. Say (1992:467), "Müzik Ansiklopedisi"nde sadece "eksen" terimine yer vermiştir. Tüm bu çalışmalara rağmen "Tonik" terimi 1998 yılından günümüze kadar armoni kitaplarının tamamında ve neredeyse tek terim olarak kullanılmaya devam etmesiyle "eksen" ve "durak" terimlerinin kaybolmaya başladığı ve Türkçe terminolojiden uzaklaştığı söylenebilir.

Grafik 5. "Dominant-çeken-güçlü"⁵ Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

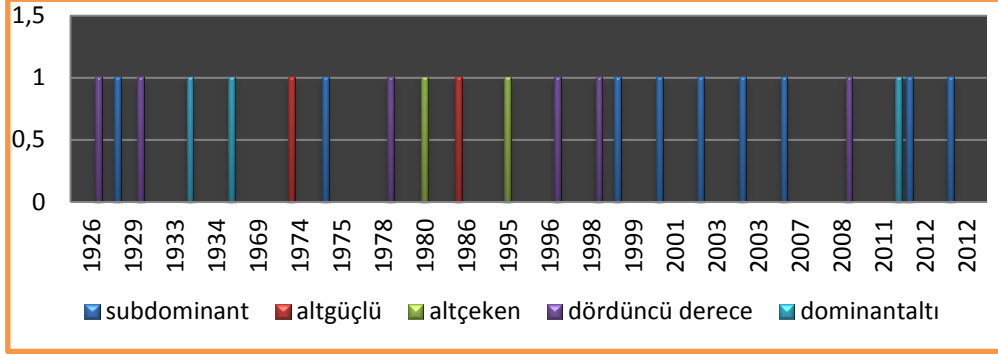

Grafik 5'de görüldüğü gibi, Fransızca "dominante", İngilizce "dominant", Almanca "dominante" olarak kullanılan terim, 1926 ila 1975 yılları arasında yayınlanan armoni kitaplarında "dominant", 1978-1986 yılları arasında yayınlanan armoni kitaplarında ise "çeken" ve "güçlü" terimi olarak kullanılmıştır. Bir kitapta "güçlü", dört kitap da ise "çeken" terimi kullanılmıştır.

"Güçlü" terimini Arel (1948), "çeken" terimini Saygun (1954) bulmuştur. Gazimihal (1961:55) ve Say (1992:452) çalışmalarında, dominant karşılığı olarak "çeken" terimini kullanmışlardır. Yayınlar karşılaştırıldığında 1926-1948 yılları arasında "dominant", 1948-1998 yılları arasında "çeken" ve "güçlü" terimlerinin Türkçe terminolojiye kazandırma çalışmalarının yapıldığı fakat 1999 tarihinden itibaren kimi yazarların Türkçe karşılıklarına da yer vermelerine rağmen ana terim olarak "dominant" teriminin kullanıldığı ve benimsendiği söylenebilir.

⁵ Tonal dizilerin beşinci sesi üzerine kurulan akora denir.

Grafik 6. “Su(b)dominant-altçeken-altgüçlü-dördüncü derece-dominantaltı” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

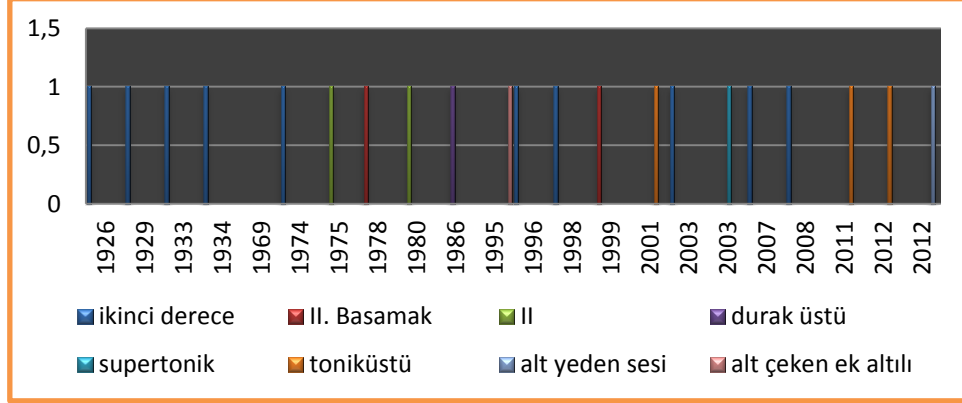
Grafik 6’da görüldüğü gibi, Fransızca “sousedominante”, İngilizce “subdominant”, Almanca “subdominante” olarak kullanılan terim 1926 ile 1999 yılları arasında yayınlanan armoni kitaplarında Türkçe terim olarak “dördüncü derece”, “su(b)dominant”, “altgüçlü”, “altçeken” ve “dominantaltı” terimlerinin kullanıldığı, 1999 tarihinden itibaren ise “su(b)dominant” teriminin kullanıldığı ve kimi yazarların Türkçe karşılıklarına da yer verdiği görülmüştür.

“Altgüçlü” terimini Arel (1948), “altçeken” terimini Saygun (1954) bulmuştur. Gazimihal (1961:55) “alt çeken” ve “altdominant” terimlerine Say ise (1992:452) çalışmasında, “altdominant” terimini kullanmışlardır. Altdominant teriminin hiçbir armoni kitabında kullanılmadığı görülmektedir. Yayınlar karşılaştırıldığında 1926-1999 yılları arasında Türkçeleştirme çalışmalarının yapıldığı ve beş farklı terimin kullanıldığı görülmektedir. 1999 yılından itibaren ise Türkçeleştirilen terimlerin hemen hemen hiç kullanılmadığı, armoni kitaplarında “su(b)dominant” teriminin yaygın olarak kullanıldığı ve Türkçe terminoloji için tek terim olarak kaldığı söylenebilir.

⁶ Tonal dizilerin dördüncü sesi üzerine kurulan akora denir.

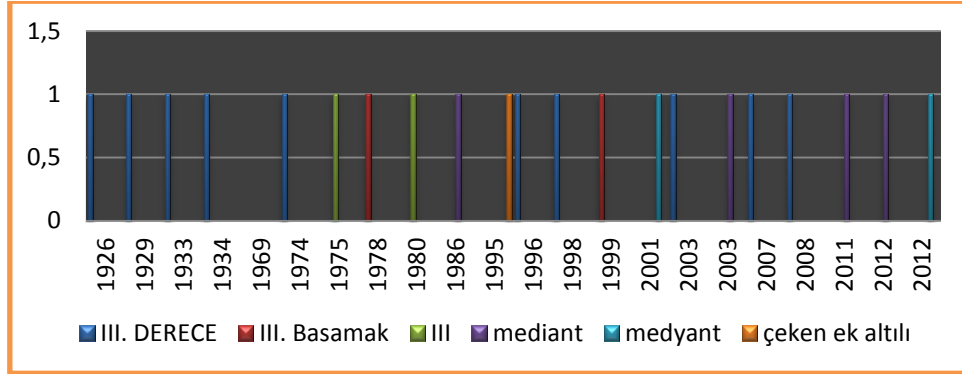
⁷ Bu terim, kimi kaynaklarda subdominant, kimi kaynaklarda ise sudominant olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle çalışmada su(b)dominant olarak verilmiştir.

Grafik 7. “İkinci Derece-İkinci Basamak-II-Durak Üstü-Supertonik-Tonik Üstü-Alt Yeden-altçeken ek altılı⁸” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 7’de görüldüğü gibi⁹, tonal dizilerin derece adları için kullanılan terimlerden “ikinci derece” % 48, “toniküstü” % 14, “II” ve “ikinci basamak” % 9 ve diğer terimler ise % 5 kullanılma oranlarına sahiptir. Bu terimlerden son 10 yıllık dilimde yayınlanan armoni kitaplarında dört ayrı terimin kullanılmasından hareketle, yazarların terim tercihlerinde birliktelik olmadığı ve Türkçe müzik terminolojisinde belirgin bir terimin olmadığı söylenebilir.

Grafik 8. “Üçüncü Derece-Üçüncü Basamak-III-Mediant-Medyant-çeken ek altılı¹⁰” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 8’de görüldüğü gibi, kitaplarda kullanılan terimlerden “üçüncü derece” % 48, “mediant” % 19, “çeken ek altılı” % 5 ve diğer terimler ise % 9

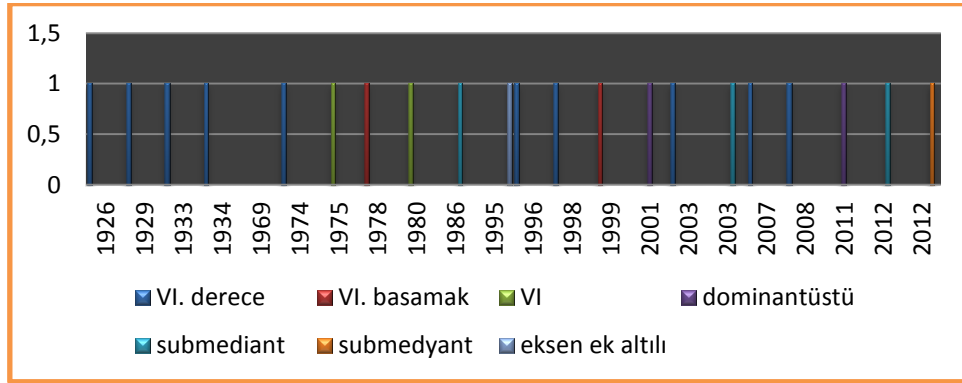
⁸ Tonal dizilerin ikinci sesi üzerine kurulan akora denir.

⁹ Çok fazla terime yer verildiğinden dolayı terimlerin kitaplardaki kullanılma yüzdelerine bakılmıştır.

¹⁰ Tonal dizilerin üçüncü sesi üzerine kurulan akora denir.

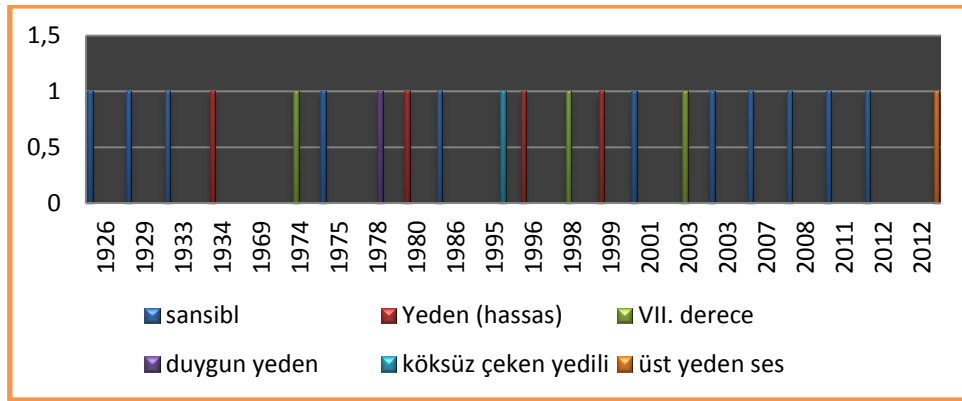
kullanılma oranlarına sahiptir. Bu terimlerden “üçüncü derece” ve “mediant” terimlerinin son 10 yılda tercih edilen terimlerden olduğu görülmüştür. Yazarların terim tercihlerinde birliktelik olmadığı ve Türkçe müzik terminolojisinde belirgin bir terimin olmadığı söylenebilir.

Grafik 9. “Altıncı Derece-Altıncı Basamak-VI-Dominant Üstü-Submediant-Submedyant-Eksen ek altılı¹¹” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 9’da görüldüğü gibi, kitaplarda kullanılan terimlerden “altıncı derece” % 48, “submediant” % 14 ve diğer terimler ise % 9 ve % 5 kullanılma oranlarına sahiptir. Bu terimlerden “altıncı derece” ve “submediant” ve “dominant üstü” terimlerinin son 10 yılda tercih edilen terimlerden olduğu görülmüştür. Türkçe müzik terminolojisinde belirgin bir terimin olmadığı söylenebilir.

Grafik 10. “Sansıbl-Yeden-Üst Yeden-Duygun Yeden-VII. Derece-Köksüz çeken-üst yeden ses¹²” Terimlerinin Kullanılma Sıklığı

Grafik 10’da görüldüğü gibi, kitaplarda kullanılan terimlerden “sansıbl” % 55, “Yeden” % 19, “VII. derece” % 14 ve diğer terimler ise % 5 kullanılma oranlarına sahiptir.

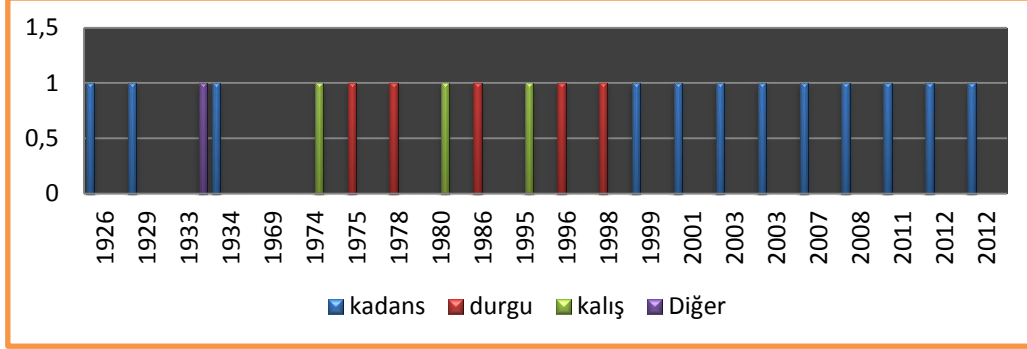
¹¹ Tonal dizilerin altıncı sesi üzerine kurulan akora denir.

¹² Tonal dizilerin yedinci sesi üzerine kurulan akora denir.

sahiptir. Bu terimlerden “sansıbl” teriminin son 10 yılda en çok tercih edilen terim olduğu görülmüştür.

İtalyanca “cadenza”, Fransızca “cadence”, İngilizce “cadence”, Almanca “kadenz” olarak kullanılan terim ve türlerinin Türkçe Müzik Terminolojisinde Kullanılışına İlişkin Bulgular

Grafik 11. “Kadans-durgu-kalış¹³” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

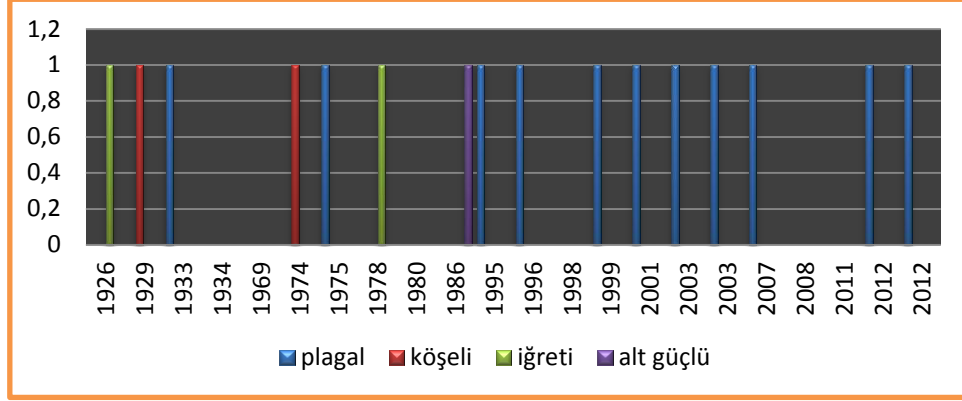

Grafik 11’de görüldüğü gibi İtalyanca “cadenza”, Fransızca “cadence”, İngilizce “cadence”, Almanca “kadenz” olarak kullanılan terimin Türkçe karşılığı olarak 1926 ila 1934 yılları arasında “kadans” terimi, bir yazar diğerlerinden farklı bir terim geliştirerek “kafiye” terimini kullanmıştır. 1974-1998 yılları arasında “durgu” (5 yazar) ve “kalış” (1 yazar) terimleri kullanılmıştır. 1999 tarihinden itibaren ise tekrar “kadans” terimi kullanılmaya başlanmıştır (9 yazar).

“Cadence” terimi yerine Türkçe karşılığı olan “kalış” terimini H. Sadettin Arel (1948:3-6), “durgu” terimini ise A. Adnan Saygun (TDK, 1954) bulmuş ve kullanmışlardır. Gazimihal “Musiki Sözlüğü”nde “kadenz” karşılığı olarak “düşüş” ve “durgu” terimlerini kullanmaktadır (1961:120). Say (1992:686), “Müzik Ansiklopedisi”nde “kadans” ve “durgu” terimine yer vermiştir. 1974-1998 yılları arasında yapılan çalışmalara rağmen “Cadence” terimi 1999 yılından günümüze kadar armoni kitaplarının tamamında ve neredeyse tek terim olarak kullanılmaya devam etmesiyle “durgu” ve “kalış” terimlerinin kaybolmaya başladığı ve Türkçe terminolojiden uzaklaştığı, unutulduğu söylenebilir.

¹³ Müzik fikrinin tamamlanmasına denir (Bakihanova, 2003:15).

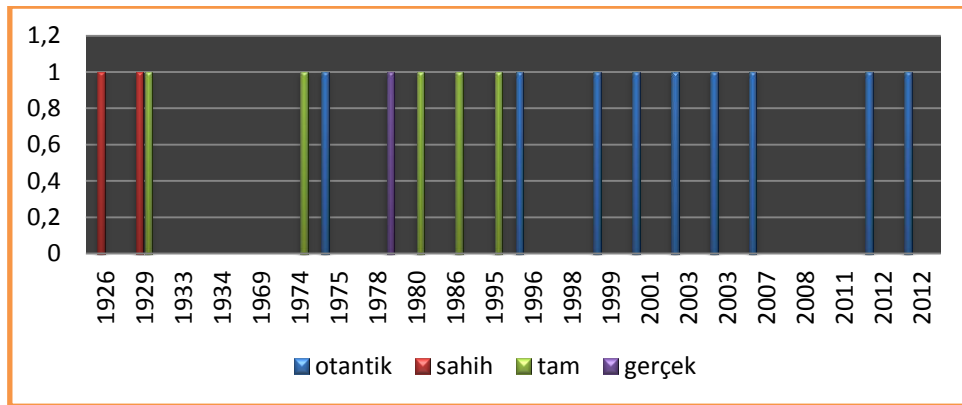
Grafik 12. “Plagal-köşeli-iğreti-alt güçlü¹⁴” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 12’de görüldüğü gibi Fransızca “plagale cadence”, İngilizce “plagal cadence”, olarak kullanılan terimin Türkçe karşılığı olarak 1926 ila 1986 yılları arasında “iğreti-köşeli-plagal” terimleri kullanılmıştır. 1995 yılından itibaren ise tekrar “plagal” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Dört yazar ise konu olarak ele almadığı için bu terim kullanılmamıştır.

Arel (1948:3), “plagale cadence” terimine karşılık “yan kalış” terimini, Saygun (1953:20) ise “alt çeken durgusu” terimini üretmiştir. Armoni kitaplarının hiçbirinde bu terimlerin kullanılmadığı görülmektedir. Gazimihal “Musıki Sözlüğü”nde “plagal” karşılığı olarak “altçeken” ve “plagal” terimlerini kullanmıştır (1961:19). Bu terime yer veren yazılı kaynaklar incelendiğinde “plagal” teriminin benimsendiği ve Türkçe terminolojide yer alacak tek terim olarak kaldığı söylenebilir.

Grafik 13. “Otantik-sahih-tam-gerçek¹⁵” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

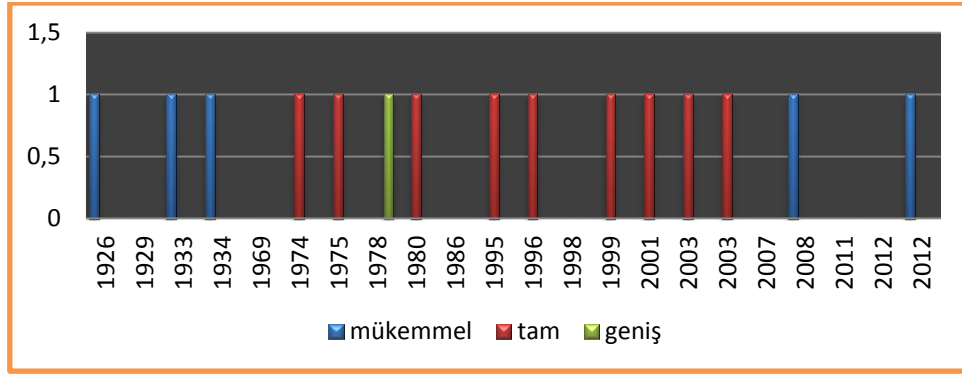
¹⁴ Müzik fikrinin, dizinin dördüncü sesi üzerine kurulan akorundan birinci sesi üzerine kurulan akora geçişi ile tamamlanmasına denir (Korsakof, 1996:26).

¹⁵ Müzik fikrinin, dizinin beşinci sesi üzerine kurulan akorundan birinci sesi üzerine kurulan akora geçişi ile tamamlanmasına denir (Korsakof, 1996:26).

Grafik 13'de Fransızca "authentic cadence", İngilizce "authentic cadence", olarak kullanılan terimin Türkçe karşılığı olarak 1926 ila 1996 yılları arasında "tam-sahih-gerçek-otantik" terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. 1996 yılından itibaren ise tek terim olarak "otantik" terimi kullanılmaya başlanmıştır. Altı yazarın ise konu olarak ele almadığı için bu terim kullanılmamıştır.

Gazimihal "Musiki Sözlüğü"nde "authentic" karşılığı olarak "üstçeken durgusu"¹⁶ ve "tam durgu" terimlerini kullanmıştır (Gazimihal, 1961:19). Diğer yazılı kaynaklarda "tam kadans-tam durgu" olarak kullanılmasına rağmen 1996 yılından itibaren "otantik" terimi Türkçe terminolojiye girecek olan tek terim olduğu söylenebilir.

Grafik 14. "Mükemmel-tam-geniş"¹⁷ Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 14'de Fransızca "parfaite cadence", İngilizce "perfect cadence", olarak kullanılan terimin Türkçe karşılığı olarak 1926 ila 1934 yılları arasında "mükemmel" teriminin kullanıldığı görülmektedir. 1974-2003 yılları arasında "tam" ve "geniş", 2008 yılından itibaren ise tek terim olarak "mükemmel" terimi kullanılmaya başlanmıştır. Yedi yazar ise bu terimi kullanılmamıştır (konu olarak ele alınmadığı için).

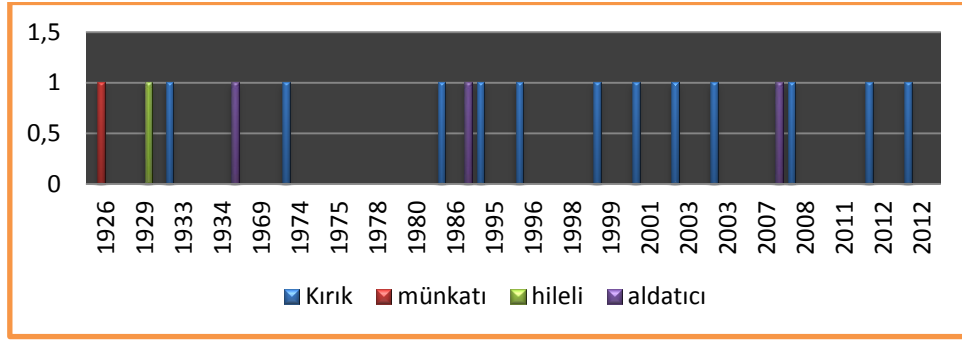
Arel (1948:3-5), "parfaite cadence" terimine karşılık "tam kalış" terimini, Saygun (1953:6) ise "tam durgu" terimini üretmiştir. 1974-2003 yılları arasında yayınlanan armoni kitaplarında bu terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Gazimihal "Musiki Sözlüğü"nde "parfaite" karşılığı olarak "tam durgu" terimini kullanmıştır (1961:19). Bu terime yer veren yazılı kaynaklar incelendiğinde "Tam" ve

¹⁶ Gazimihal'in "üstçeken durgusu" olarak kullandığı "authentic cadence" teriminin aynı zamanda "parfaite cadence" teriminin diğer bir adı olduğu belirtilmiştir (Gazimihal, 1961:19). "Parfaite cadence" İngilizce yazılı kaynaklarda "perfect cadence" olarak ayrı bir terim ve "kadans" türü olarak kullanılmaktadır.

¹⁷ Müzik fikrinin, dizinin dördüncü sesi üzerine kurulan akorundan beşinci sesi üzerine kurulan akoruna ve oradan da birinci sesi üzerine kurulan akora geçişi ile tamamlanmasına denir (Korsakof, 1996:26).

“mükemmel” terimlerinin benimsendiği ve Türkçe terminolojide yer alacak muhtemel terimler olduğu söylenebilir.

Grafik 15. “Kırık-münkati-hileli-aldatıcı¹⁸” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 15’de görüldüğü gibi Fransızca “cadance rompue”, İngilizce “deceptive cadence”, olarak kullanılan terimin Türkçe karşılığı olarak 1926 ila 1934 yılları arasında “münkati-hileli-kırık-aldatıcı” terimleri kullanılmıştır. 1974 yılından itibaren ise “kırık” terimi kullanılmaya başlanmıştır.

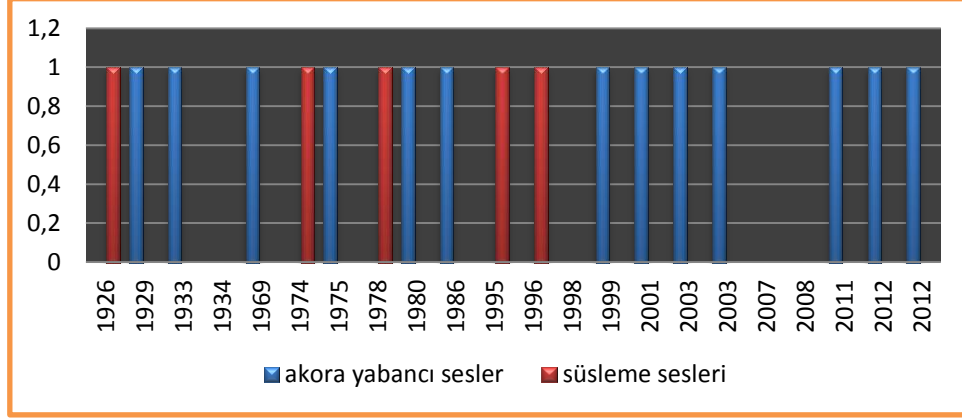
Arel (1948:3-5), “cadance rompue” terimine karşılık “kırık kalış” terimini, Saygun (1953:6) ise “kırık durgu” terimini kullanmıştır. Gazimihal “Musiki Sözlüğü”nde “rompue” karşılığı olarak “kırık durgu” terimini kullanmıştır (1961:19). 1974-2012 yılları arasında yayınlanan armoni kitaplarında da bu terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu terime yer veren yazılı kaynaklar incelendiğinde “kırık” teriminin benimsendiği ve Türkçe terminolojide yer alacak muhtemel terim olduğu söylenebilir.

3. Fransızca, “Ornements Melodiques”; Almanca, “Harmoniefremde” Olarak Kullanılan Terim ve Çeşitlerinin Türkçe Müzik Terminolojisinde Kullanılışına İlişkin Bulgular

¹⁸ Müzik fikrinin, dizinin beşinci sesi üzerine kurulan akorundan altıncı sesi üzerine kurulan akora geçişi ile tamamlanmasına denir (Korsakof, 1996:26).

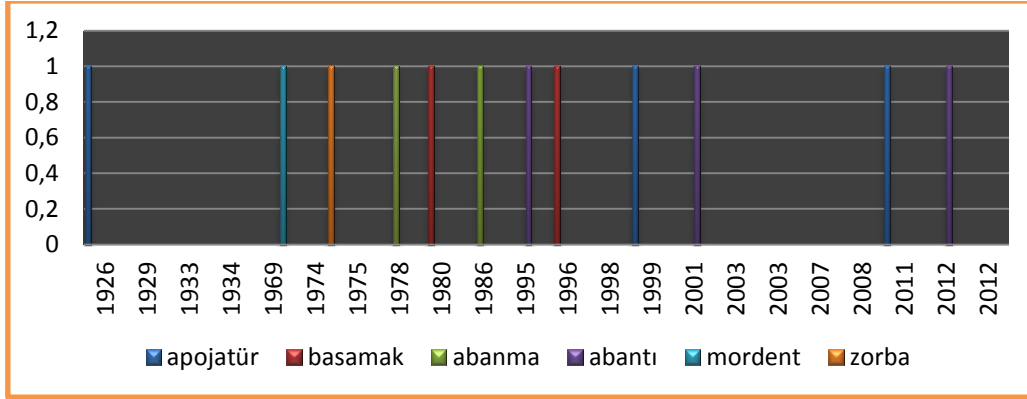

Grafik 16. “Akora Yabancı Sesler-Süsleme Sesleri¹⁹” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 16’da Fransızca, “Ornements Melodiques”; Almanca, “Harmoniefremde” olarak kullanılan terimin Türkçe karşılığının “süsleme sesleri²⁰” ve “akora yabancı sesler²¹” olarak çevrildiği görülmektedir. Ana başlık olarak kullanılan bu terimin Türkçe müzik terminolojisine “akora yabancı sesler” ya da “süsleme sesleri” olarak ve Türkçe çeviri olarak girdiğini söyleyebiliriz.

Grafik 17. “Apojatür-basamak-abanma-abantı-mordent-zorba²²” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

¹⁹ Dikey çok seslilikte akoru oluşturan seslerin dışında gelen uyumsuz seslere denir (Bakihanova, 2003:85).

²⁰ “lahni tezyinat”, “süs notları”, “ezgi süsleri”, “süsleme sesleri”, “Ezgisel Süsleme” terimleri ortak bir isimde toplanmıştır.

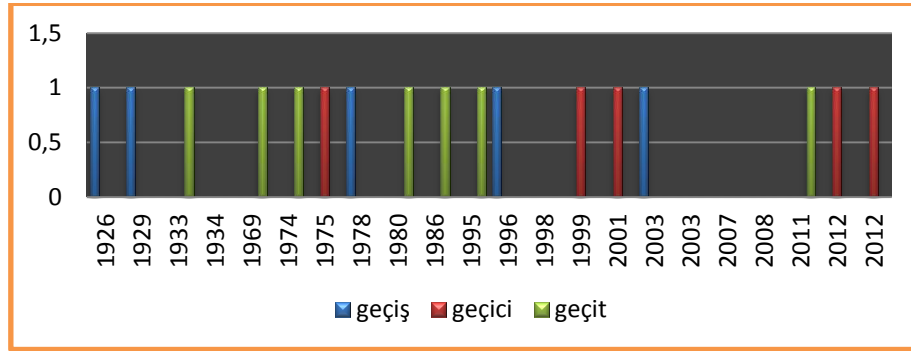
²¹ “Akora yabancı sesler”, “Armoniden hariç olan sırf melodi notaları”, “Ahenge yabancı notalar”, “Uyguya yabancı sesler”, “Armoniye yabancı notalar”, “Yabancı sesler”, “Akor içinde yabancı sesler” terimleri ortak bir isimde toplanmıştır.

²² Önceki uygulamadaki sesin geciktirilmesi yoluna gidilmeden, doğrudan doğruya getirilen yabancı notalara denir (İlerici, 1974:58).

Grafik 17’de Fransızca “appogiature”, İtalyanca “appoggiare” olarak kullanılan terimin Türkçe “Apojatür-basamak-abanma-abantı-mordent-zorba” olarak kullanıldığı görülmektedir. 1926 yılında yayınlanan armoni kitabında ilk kez terim okunuşu ile “apojatür” olarak kullanılmış, 1969 yılından günümüze kadar ise “basamak-abanma-abantı-mordent-zorba” terimleri kullanılmıştır.

Türkçe müzik sözlükleri incelendiğinde; Arel (1948:3-5), “appogiature” terimine karşılık “mordent” terimini, Saygun (1953:6) ise “basamak” terimini kullanmıştır. Gazimihal “Musiki Sözlüğü”nde “appogiature” karşılığı olarak “abantı-abanık” terimlerini kullanmıştır (1961:16). Say (1992:78), “Müzik Ansiklopedisi”nde “appoggiatura” terimine yer verirken Türkçe karşılığı kullanılmamıştır ve “mordan” veya “tril” gibi bir süsleme olmadığını belirtmiştir. Tüm yazılı kaynaklar incelendiğinde, yazarların terim tercihlerinde birliktelik olmadığı ve Türkçe müzik terminolojisinde belirgin bir terimin olmadığı söylenebilir.

Grafik 18. “Geçiş-geçici-geçit²³” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

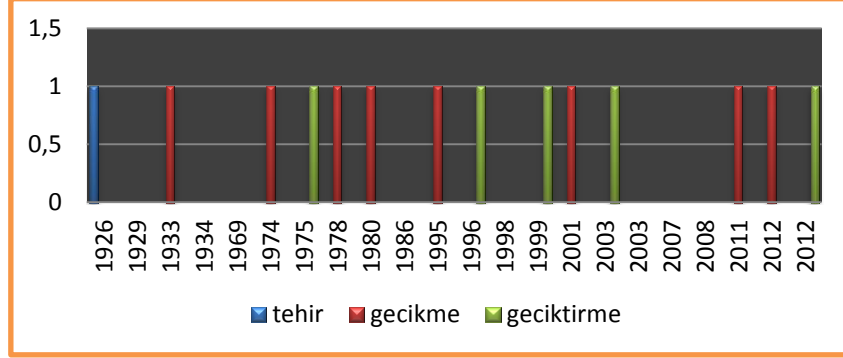

Grafik 18’de Fransızca “note de passage” olarak kullanılan terimin Türkçe “geçiş-geçici-geçit” olarak kullanıldığı görülmektedir. 1926 ve 1929 yıllarında “note de passage” terimi Türkçe “geçiş” olarak kullanılmış, 1933 ila 2012 yılları arasında ise “geçit” ve “geçici” terimleri kullanılmıştır.

Türkçe müzik sözlükleri incelendiğinde; Arel (1948:3), “note de passage” terimine karşılık “geçit nota” terimini, Saygun da (1953:6) “geçit” terimini kullanmıştır. Gazimihal (1961:101). “Musiki Sözlüğü”nde “passage” karşılığı olarak “geçit nota” terimini, Say ise (1992: 1026), “Müzik Ansiklopedisi”nde İtalyanca “passagio” terimine karşılık “geçit” terimini kullanmıştır. Yazılı kaynaklar incelendiğinde “geçit” teriminin benimsendiği, Türkçe müzik terminolojisine kalıcı olarak girebilecek muhtemel terim olduğunu söyleyebiliriz.

²³ İki uygu sesini birbirine bağlamak için genel olarak zayıf zamanda getirilen sese denir (İlerici, 1974:57).

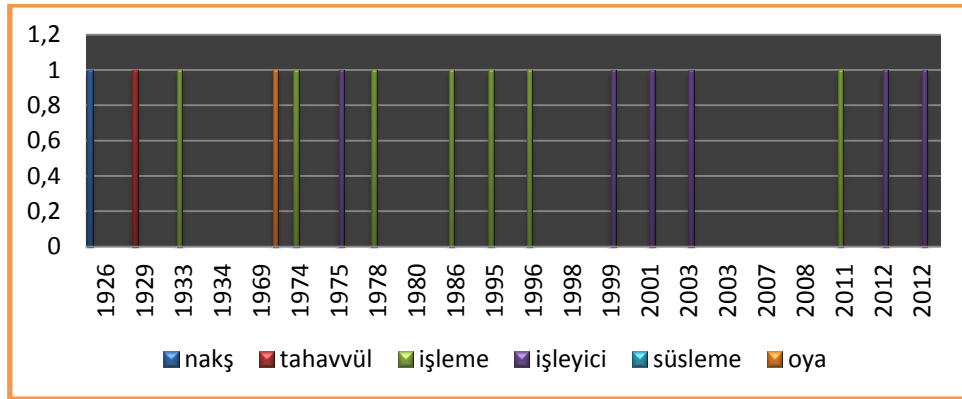
Grafik 19. “Tehir-gecikme-geciktirme²⁴” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 19’da Fransızca “retards” olarak kullanılan terimin 1926 yılından günümüze Türkçe “tehir-gecikme-geciktirme” olarak kullanıldığı görülmektedir. 1926 yılında “tehir” olarak kullanılırken 1933 yılından itibaren 8 armoni kitabında “gecikme”, 4 armoni kitabında “geciktirme” terimi kullanılmıştır.

Arel (1948:3) “retard” terimine karşılık “gecikme” ve “geciktirme” terimlerini önermiştir. Saygun ise (1953:22) “retard” terimine karşılık “gecikme” terimini kabul etmiştir. Gazimihal (1961:101), “retard” karşılığı olarak “gecikim” ve “gecikme” terimlerine yer verirken, Say (1992:537) “Müzik Ansiklopedisi”nde “gecikme” terimine yer vermiştir. Yazılı kaynaklar incelendiğinde “gecikme” teriminin benimsendiğini söyleyebiliriz.

Grafik 20. “Nakış-tahavvül-işleme-işleyici-süsleme-oya²⁵” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

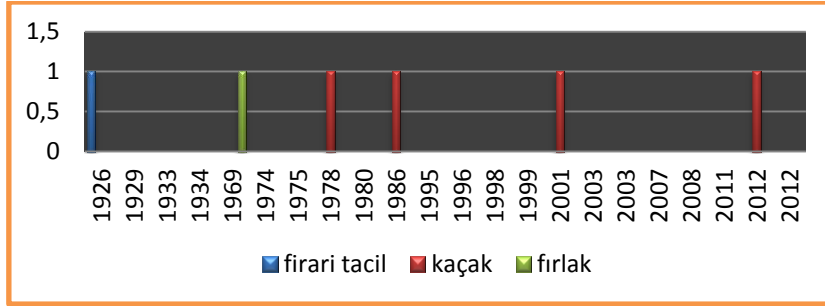
²⁴ Önceki uyguya ait bir veya birkaç notanın, sonraki uygunun esas seslerinin yerine uzayarak, bir müddet uzayarak gecikmesine denir (İlerici, 1974:58).

²⁵ Uygunun esas sesinin yanaşık olarak bir ses yukarı ya da aşağı giderek geri dönmesine denir (İlerici, 1974:56).

Grafik 20’de Fransızca “broderie” olarak kullanılan terimin 1926 yılından 1929 yıllarında Türkçe “nakış” ve “tahavvül” olarak kullanıldığı, 1933 yılından itibaren ise “işleme” ve “işleyici” terimlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Arel (1948:3) “broderie” terimine karşılık “oya” terimini, Saygun ise (1953:22) “broderie” terimine karşılık “işleme” terimini kabul etmiştir. Gazimihal (1961:118), “broderie” karşılığı olarak “işleme” terimine yer vermiştir. Tüm yazılı kaynaklar karşılaştırıldığında “işleme” teriminin öne çıktığını, “işleme” teriminin Türkçe müzik terminolojisine girebilecek muhtemel terim olduğunu söyleyebiliriz.

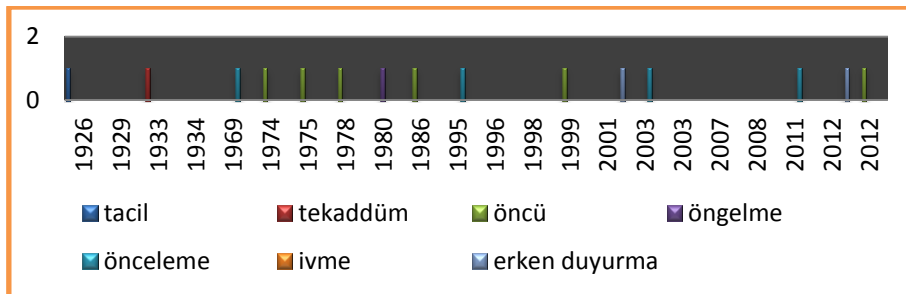
Grafik 21. “Firari tâcil-kaçak-fırlak²⁶” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 21’de Fransızca “echappee” olarak kullanılan terimin 1926 yılında “firari tâcil”, 1969 yılında “fırlak” ve 1978 yılından sonra ise Türkçe “kaçak ses” olarak kullanıldığı görülmektedir.

Arel (1948:3) “echappee” terimine karşılık “fırlak” terimini, kabul etmiştir. Gazimihal (1961:115) musiki sözlüğünde “echappee” terimini “ilişimsiz nota” ve “kaçamak” olarak kullanmıştır. “Echappee” konusu az ele alınan terimlerden olduğu ve yazılı kaynaklar incelendiğinde “kaçak” teriminin Türkçe müzik terminolojine girebilecek muhtemel terim olduğu söylenebilir.

Grafik 22. “Tâcil-tekaddüm-öncü-öngelme-önceleme-ivme-erken duyurma²⁷”
Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

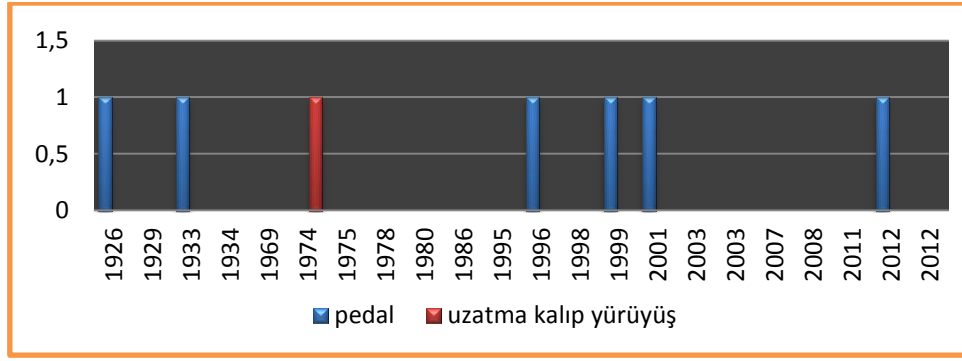
²⁶ Bir kalıp düzen’in üstünden melodik surette geçmesine rağmen o düzenin yapısından olmayan seslere denir (Gazimihal, 1961:115).

²⁷ Gelecek uygulamaya ait bir ya da birkaç sesin daha önceki uyguda duyurulmasına denir (İlerici, 1974:59).

Grafik 22’de Fransızca “Anticipation” olarak kullanılan terimin Türkçe karşılığı olarak “Tâcil-tekaddüm-öncü-öngelme-önceleme-ivme-erken duyurma” terimlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Türkçe müzik sözlükleri incelendiğinde; Arel (1948:3), “anticipation” terimine karşılık “önceleme” terimini, Saygun da (1953:4) “evme” terimini kullanmıştır. Gazimihal (1961:15) “Musıki Sözlüğü”nde “anticipation” karşılığı olarak “evme” terimini kullanmıştır. Türkçe müzik sözlükleri ile armoni kitaplarında kullanılan “anticipation” terimi karşılaştırıldığında terimlerin farklı şekillerde çevrildiği görülmektedir.

Grafik 23. “Pedal-uzatma kalıp yürüyüş²⁸” Terimlerinin Kullanıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 23’de Fransızca “pedale” olarak kullanılan terimin Türkçe karşılığı olarak “pedal-uzatma kalıp yürüyüş” terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. 1926 yılından günümüze kadar 6 armoni kitabında “pedale” teriminin Türkçe okunuşu ile “pedal” olarak yazıldığı ve kullanıldığı görülmektedir. Bir armoni kitabı “uzatma kalıp yürüyüş” olarak kullanırken diğer armoni kitaplarında konu olarak yer almadığı için bu terim kullanılmamıştır.

Arel (1948:3), Saygun (1953:19), Gazimihal (1961:203) ve Say (1992:1027) “pedale” terimine karşılık “pedal” terimini kullanmışlardır. Yazılı kaynaklar incelendiğinde “pedal” teriminin benimsendiğini ve Türkçe müzik terminolojisine girdiğini söyleyebiliriz.

SONUÇLAR

Araştırmada ulaşılan ve incelenen terimler Tablo 1’de verilmiştir. Araştırmada ele alınan terimlerin tamamında Türkçeleştirme çalışmasının yapıldığı görülmüştür. 1926-1948 yılları arasında yabancı kaynaklı armoni kitaplarının Türkçe

²⁸ Herhangi bir sesin, bas partisinde az çok devam etmesi ve uzamasıdır (Korsakof, 1996:76).

çevirilerinin yapıldığı; 1948-1999 yılları arasında armoni kitaplarının Türk yazarlar tarafından yazıldığı ve terimlerin Türkçeleştirme çalışmalarının en yoğun olduğu; 1999 yılından günümüze ise armoni kitaplarının yayınlanma oranının en yüksek düzeyde olmasının yanı sıra eski terimlerin unutulmaya başlandığı, bazı yazarlar tarafından hiç kullanılmadığı, zaman dilimleri olduğu görülmüştür.

Elde edilen bulgulara göre terimlerin bir çoğunun değişime uğramasına rağmen günümüzde en çok kullanılan terimlerin ilk 20 yıllık dilimlerde (1926-1948) kabul edilen terimler ile aynı olduğu, Türkçeleştirilmesine çalışılan bir çok terimin kullanılmadığı, unutulmaya başladığı, bir kısmının da tamamen unutulduğu görülmüştür. Bazı terimlerin ise henüz tam olarak terminolojiye girdiğini söyleyemeyiz. Bu sonuca göre, H. Sadettin Arel ve Ahmet Adnan Saygun gibi müzik bilimcileri tarafından yapılan Türkçe müzik terminoloji çalışmalarının önemli bir yer tuttuğu fakat sınırlı kaldığı söylenebilir.

Terminolojiye giren terimler incelendiğinde Fransızca, İngilizce, Almancada yazılış farkları ile ortak kabul gören terimlerin Türkçede okunduğu gibi yabancı dil kökenli terim olarak kabul edildiği (Tonica, tonique=tonik gibi); Fransızca, İngilizce, Almancada farklı şekillerde kabul edilen ve yazılan terimlerin Türkçe çevirisinin yapıldığı ve Türkçe kökenli terim olarak kabul edildiği (cadence rompue, deceptive cadence = kırık kadans gibi) görülmüştür. Kısaca, armoni kitaplarındaki terimleri şu şekilde sınıflandırabiliriz;

- 1) Türkçeleştirilen çeviri terimler (tam, kırık, akora yabancı sesler, geçit, gecikme, kaçak, işleme gibi),
- 2) Türkçede okunduğu şekliyle yazılan, yabancı kökenli terimler (armoni, akor, tonik, dominant, sudominant, sansibl, kadans, plagal, otantik, pedal gibi).

Türkçe müzik terminolojisine yönelik şu önerilerde bulunulabilir;

Türkçe müzik terminolojisi üzerine çalışmaların bırakılmaması, Türk müzik terminolojisine yansımaları gibi, çalgı eğitimine yansımaları gibi her alanda çalışmaların sürdürülmesi, arttırılması gerekmektedir.

Türkçe müzik terminolojinin gelişimi için armoni üzerine çalışma yapan her yazarın, başta armoni-kontrpuan gibi müzik teorisi eğitimi veren öğretim elemanları olmak üzere Batı müziği eğitimi veren tüm öğretim elemanlarının bu konuya dikkatle yaklaşması, ortak kabul edilen özellikle Türkçe kökenli terimleri kullanmakta gayret göstermeleri gerekmektedir. Bu sayede Türkçe kökenli terimler daha kalıcı olarak terminolojiye kazandırılacaktır.

Terminoloji çalışmalarının lisans üstü düzeyde yapılması; özellikle Müzik bilimleri (müzikoloji) bölümlerinde terminoloji üzerine lisans ve lisans üstü düzeyde dersler açılması, bu konuda uzmanların yetiştirilmesi, lisans üstü tez çalışmalarının arttırılması, gerekmektedir.

Tablo 1. Çalışmada İncelenen terimler

Konu Başlığı	ARMONİ-AHENK		
	Akor-Uygu	Kadans-Durgu-Kalış	Akora Yabancı Sesler-Süs notaları
Çeşitlileri	1. Tonik 2. Durak 3. Eksen	1. Plagal 2. Köşeli 3. İğreti 4. Alt güçlü	1. Apojatür 2. Basamak 3. Abanma 4. Abantı 5. Mordent 6. Zorba
	1. Subdominant 2. Altgüçlü 3. Altçeken 4. Dördüncü derece 5. Dominantaltı		
	1. Dominant 2. Çeken 3. Güçlü	1. Kırk 2. Münkati 3. Hileli aldatıcı	1. Nakş 2. Tahavvül 3. İşleme 4. İşleyici 5. Süsleme 6. Oya
	1. İkinci derece 2. II. Basamak 3. II 4. Durak üstü 5. Supertonik 6. Toniküstü 7. Alt yeden sesi 8. Alt çeken ek altılı		1. Tehir 2. Gecikme 3. Geciktirme
	1. III. DERECE 2. III. Basamak 3. III 4. Mediant 5. Medyant 6. Çeken Ek Altılı	1. Otantik 2. Sahih 3. Tam 4. Gerçek	1. geçiş 2. geçici 3. geçit
	1. VI. derece 2. VI. basamak 3. VI 4. Dominantüstü 5. Submediant 6. Submedyant 7. Eksen ek altılı	1. Tam 2. Sahih 3. Tam 4. Gerçek	1. Pedal 2. Uzatma kalıp yürüyüş
	1. VI. derece 2. VI. basamak 3. VI 4. Dominantüstü 5. Submediant 6. Submedyant 7. Eksen ek altılı	1. Mükemmel 2. Tam 3. Geniş	1. Tacil 2. Tekaddüm 3. Öncü 4. Öngelme 5. Önceleme 6. İvme 7. Erken duyurma
	1. Sansibl 2. Yeden (hassas) 3. VII. Derece 4. Duygun yeden 5. Köksüz çeken yedili 6. Üst yeden ses		1. Firari tacil 2. Kaçak

KAYNAKLAR

1. Çalışmanın Örneklemini Oluşturan Kaynaklar

- AREL, H. S. (1969). **Türk Musikisi İçin Ahenk Dersleri/Armoni**, musiki Mecmuası Yayınları, İstanbul.
- AYDINTAN, Z. (1978). **Klasik Armoni (gitar uygulamalı)**, İstanbul, Can müzikevi.
- BAHÇECİ, S. E. (2007). **Armoni-1 Kök Durumundaki Akor Bağlılıkları**. Tekten Ofset,
- BAKİHANOVA, Z. (2003). **Armoni**. Bilkent Üniversitesi Yayınları.
- BORREL, E. (1934). (Çev. M. Ragıp). **Armoni Dersleri**. İstanbul Numune Matbaası.
- CANGAL, N. (1999). **Armoni**. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- DUBOİS, T. (1933). (Çev. M. Hulusi-Cemal Reşit). **Nazari ve Ameli Armoni kitabı**, İstanbul, Bürhaneddin matbaası.
- EGEMEN, H. (2003). **Armonide Çözümleme ve Uygulaması**. İstanbul: Özgür Yayınları.
- ELHANKIZI, A. (2012). **Armoni, Klasik Batı Sistemine Rus Ekolü Yaklaşımları**. Konya: Eğitim Yayınevi.
- FERİDUNOĞLU, L. (1980). **Armoni**, İstanbul: Afa Matbaacılık.
- İLERİCİ, K. (1974). **İş halinde Üçlü Sistem Armoni**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- KAROLYI, O. (1995). (Çev. Mehmet Nemutlu) **Müziğe Giriş**. İstanbul: Pan Yayıncılık no. 33.
- KORSAKOFF, N. R. (1926). (Çev. Ahmet Muhtar). **Nazari ve Ameli Armoni**. İstanbul Milli Matbaa, s. 104+24+1,2,3
- KORSAKOF, N. R. (1996). (Çev. Ahmet Muhtar Ataman). **Kuramsal ve Uygulamalı Armoni**. İzmir Levent Müzik evi, 120+XXXII+4 s.
- KÖSE, Y.(2012). **Uygulamalı Armoni Öğretimi I**. İzmir: Arvo Basım.
- KÖSE, Y. (2012). **Uygulamalı Armoni Öğretimi II**. İzmir: Arvo Basım.
- LEVENT, N. (1998). **Türk ve Batı müziği Ezgilerde Çokseslilik Yöntemi**. İzmir: Levent Müzikevi.
- MERKEL, J. (1929). (Çev. Cevat Memduh Altar). **Armoni, Musiki Muallim Mektebi İçin**, İstanbul, Devlet Matbaası.
- MUCUR, M. (2008). **Armoni I**. Bemol Müzik.
- MUCUR, M. (2009). **Armoni II**. Bemol Müzik.
- ÖZDEMİR, M. (2001). **Armoni**. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.

- TOROS, M. (2011). **Gitar ile Armoni**. Su Halkla İlişkiler&Organizasyon. Ankara.
- TUTU, T. (1986). **Çözümlemeli Armoni**, İzmir, Mey Müzik Eserleri yayınları.
- ZUCKMAYER, E., NURHAN C., ADNAN A. (1975). **Müzik Teorisi (Armoni ve Kontrpuan)**, Ankara.

2. Diğer Kaynaklar

- AREL, H. S. (1948). **Musiki Terimleri**. Musiki Mecmuası, sayı: 8-9-10, İstanbul: Vakıf Matbaası.
- BOZKAYA, İ. (1988). **Günümüz Türkiye'sinde müzik terminolojisi ve sorunları**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- GAZİMİHAL, M. R. (1961). **Musiki Sözlüğü**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- GEDİKLİ, N. (1983). Karadeniz Bölgesi Halk Musikisi Çalışmalarına Toplu Bir Bakış, **II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, Cilt: III, sayfa: 149-161 Ankara: K. ve T. Bakanlığı MİFAD Yayınları.
- GEDİKLİ, N. (2012).**Müzik Araştırmacısı ve Folklorcu Olarak Ahmet Adnan Saygun**, <http://www.muziklopedi.org/?/Kitap/27> 12.12.12 tarihinde alınmıştır.
- HİNDEMİTH, P. (2007). (Çev. Yavuz Oymak). **Ses İşçiliği**. İstanbul: Norgunk Yayıncılık, 260 s.
- İLERİCİ, K. (1970). **Bestecilik Bakımından Türk Müziği ve Armonisi**, Milli Eğitim Basımevi, 536 s.
- KOSTKA, S., PAYNE, D. (2004). **Tonal Harmony with an Introduction to Twentieth-Century Music (Fifth Edition)**. New York: The McGraw-Hill Companies.
- LEVENT, N. (1996). **Çağdaş Türk Müziğinde Dörtlü Armoni**. İzmir: Levent Müzikevi. 95 s.
- PİSTON, W. (1959). **Harmony**. London: Victor Gollancz.
- REBER, H. (1860). **Traite D'armonie**. Paris:Colombier
- SAY, A. (1992). **Müzik Ansiklopedisi I-II-III-IV**. Ankara: Başkent Yayınevi.
- TDK (1954). **Terim Anketleri: müzik**. Ankara: TDK yayınları.
- TUTU, M. TUTU, S. B. (1999). **Dörtlü Armoni ve Türk Müziği'ne Uygulanışı**. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi. 168 s.
- UZ, K. (1894). **Ta'lim'i Musiki Yahud Musiki Istılahatı**. Konstantiniye: Matbaa-i Ebuzziya.

YENER, F. (1944). **Musiki Lugatı I-Garp Musikisi**. İstanbul: Tasvir Neşriyatı No. 30

YILDIRIM A., ŞİMŞEK H. (2008). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Teknikleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.